

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2007-05-22

Närvarande: f.d. justitierådet Lars K Beckman, justitierådet Leif Thorsson och regeringsrådet Lars Wennerström.

Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen

Enligt en lagrådsremiss den 10 maj 2007 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt,
3. lag om ändring i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.,
4. lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Daniel Sjölund.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

26 kap. 15 §

Enligt det remitterade förslaget skall prov få tas för kontroll av att en frigiven, som enligt särskild föreskrift enligt första stycket 3 skall få vård eller behandling, inte är påverkad av "alkohol eller andra otillåtna medel". Formuleringen "andra otillåtna medel" avses täcka in

andra beroendeframkallande medel än alkohol samt t.ex. medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel samt sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. (Jfr nuvarande lydelse av 52 d § lagen [1974:203] om kriminalvård i anstalt och 4 § lagen [1994:451] om intensivövervakning med elektronisk kontroll.)

För den som är villkorligt frigiven gäller emellertid inte någon regel om avhållsamhet från alkohol, och alkohol kan därför inte i denna bestämmelse betecknas som ett otillåtet medel. Vid tillämpningen av bestämmelsen i dess nuvarande lydelse, som talar om ”beroendeframkallande medel”, anses emellertid, enligt vad som upplysts vid föredragningen, alkohol omfattas av det uttrycket. Detta bör måhända tydliggöras. Lagrådet förordar att bestämmelsens andra stycke avslutas ”för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.”

Förslaget till lag om ändring i lagen om kriminalvård i anstalt

24 §

Enligt det remitterade förslaget skall en intagen inte få ta emot eller inneha sådana böcker, tidskrifter och tidningar som kan äventyra ordningen eller säkerheten eller som kan antas motverka den behandling som den intagne genomgår.

Enligt 2 kap. 1 § första stycket 2 regeringsformen (RF) är envar gentemot det allmänna tillförsäkrad informationsfrihet, som innebär frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av

andras yttranden. Något kvalitetskrav på de skyddade yttrandena har inte uppställts, även om vissa slag av yttranden, t.ex. sådana som utgör led i bedrägeri eller andra förmögenhetsbrott, faller utanför grundlagsskyddet. Skyddet sträcker sig långt utöver sådana meddelanden som har betydelse för den fria åsiktsbildningen. (Jfr Petrén och Ragnemalm, Sveriges grundlagar, 1980, s. 43 f.)

Utan att det uttryckligen anges i tryckfrihetsförordningen (TF) eller yttrandefrihetsgrundlagen bygger dessa grundlagar på förutsättningen att rätten att inneha tryckta skrifter, filmer och ljudupptagningar inte får begränsas annat än av ordnings- och säkerhetsskäl på sådana institutioner som t.ex. sjukhus, militärförläggningar och kriminalvårdsanstalter (jfr prop. 1997/98:43 s. 60 f.).

Informationsfriheten får enligt 2 kap. 12 § RF begränsas i den omfattning som 2 kap. 13 § medger, dock endast för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle, och en begränsning får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den eller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Bestämmelserna avser enligt förarbetena att klargöra att det där uppställda skyddet väsentligen ligger i kravet att begränsning av yttrande- och informationsfriheterna får göras endast om särskilt viktiga skäl föranleder det. Enligt 2 kap. 13 § får yttrandefriheten och informationsfriheten begränsas bl.a. med hänsyn till förebyggande av brott. Av förarbetena framgår dock att denna bestämmelse främst tar sikte på inskränkningar i yttrandefriheten genom tystnadspliktsbestämmelser, inte i informationsfriheten. (Prop. 1975/76:209 s.155.) Det kan likväl inte uteslutas att ändamålet att förebygga brott kan göra den föreslagna begränsningen i informationsfriheten tillåtlig från grundlagssynpunkt. Någon analys av denna fråga finns inte i lagrådsremissen.

En begränsning av rätten att ta emot böcker, tidskrifter och tidningar kan också innebära ett ingrepp i den rätt att sprida tryckta skrifter som tillkommer varje svensk medborgare och varje svensk juridisk person enligt 6 kap. 1 § TF. Åtgärder riktade mot spridningen av vissa skrifter är tillåtna allenast i den mån de är förenliga med TF; detta synes gälla i synnerhet när vad som ifrågasätts är inte sättet för skriftens spridning – t.ex. såsom förargelseväckande eller miljöstörande – utan skriftens innehåll (jfr Petrén och Ragnemalm, a.a., s. 429 f.). Det sistnämnda, skriftens innehåll, är motivet för det i remissen föreslagna hindret mot viss spridning av tryckt skrift. I den mån ett omhändertagande av böcker, tidskrifter och tidningar i ett enskilt fall sker för förvaring för den intagnes räkning torde måhända omhändertagandet dock i sig inte anses hindra spridningen av tryckalstren i TF:s mening. Även beträffande frågan om huruvida nu föreslagna åtgärder är förenliga med TF saknas emellertid utredning i lagrådsremissen.

Sammanfattningsvis hade det inför den slutliga utformningen av lagtexten varit värdefullt med en analys av grundlagsenligheten av förslaget i vad det avser möjligheten att förhindra att en intagen tar emot eller innehar böcker, tidskrifter och tidningar. Förslaget förefaller till följd härav i detta hänseende vara otillräckligt berett och är därför enligt Lagrådets mening inte nu ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

52 d §

Lagrådet hänvisar till vad som anförts om 26 kap. 15 § brottsbalken och förordar att den nuvarande formuleringen av paragrafens senare del bibehålls med motsvarande anpassningar som föreslagits med

avseende på brottsbalksbestämmelsen, dvs. att orden "alkohol eller något annat" tilläggs före "beroendeframkallande medel" och att orden "något sådant dopningsmedel" ersätts med "något sådant medel".

59 §

Lagrådet anmärker att alkohol här, till skillnad från vad som gäller enligt bestämmelserna i 26 kap. 15 § brottsbalken och 52 d § denna lag, är ett enligt punkten 2 otillåtet medel, varför formuleringen i det remitterade förslaget kan behållas.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.